

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาพของสังคมปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยการเอาใจเอาเปรียบ และแก่งแย่งชิงดีกัน เด็กนับเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกเอาใจเอาเปรียบมากที่สุด เพราะด้วยทั้งคุณวุฒิ วิทยุฒิและประสบการณ์ คงจะเห็นว่า ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก การทุจริตแรงงานและปัญหาเด็กถูกล่อลวง เป็นสิ่งที่พบเห็น หรือได้ยินกันอยู่เสมอ ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก จึงควรได้รับการเอาใจใส่ ติดตาม แก้ไขอย่างเร่งด่วนและทันทางที่ เพราะเด็กก็คือ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าที่จะเป็นพลังในการพัฒนาประเทศต่อไป

รัฐบาลได้พยายามพัฒนาและแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็ก โดยการจัดการศึกษาภาคบังคับและขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสอยู่ในโรงเรียน และศึกษาวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้มากที่สุดเพื่อจะได้อยู่ในสังคมได้ด้วยตนเอง แต่ปรากฏว่าเด็กมากกว่าครึ่งหนึ่งต้องออกจากโรงเรียนหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว และไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน ดัง มาร์ต บุนนาค รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวว่า "สำหรับปัจจุบันนี้มีเด็กจบ ป.6 ปีละประมาณ 1 ล้านคน แต่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อชั้น ม.1 ถึงร้อยละ 58 หรือหกแสนคน" [สยามรัฐ (16 ตุลาคม 2529) : 9] ซึ่งสาเหตุหลักของการไม่เรียนต่อนั้นก็คือความยากจน ดังปรากฏในการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2520 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (กองนโยบายและแผนงานเยาวชน 2524 : 41) ถึงเหตุผลที่เด็กไม่ได้เรียนต่อมี 4 ประการ ที่สำคัญเรียงตามลำดับคือ ไม่มีทุนเรียน ต้องหาเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัว ไม่สนใจหรือคิดว่าไม่มีประโยชน์ที่จะเรียนและการคมนาคมไม่สะดวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ถึงสาเหตุของเด็กจบ ป.6 แล้วไม่เรียน ม.1 ของกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งพบว่า สาเหตุที่นักเรียนจบชั้น ป.6 แล้วไม่มีโอกาสเรียนต่อในชั้น ม.1 นั้น เพราะความยากจนของครอบครัวเป็นปัจจัยหลัก (กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2527 : 2)

ปัญหาความยากจน ทำให้เด็กเหล่านี้ต้องหางานก่อนถึงวัยอันสมควร โดยปราศจากทักษะอย่างเพียงพอ เด็กเหล่านี้จึงต้องใช้แรงงานในการประกอบอาชีพ ประกอบกับขาดการแนะแนวและ

การเตรียมอาชีพที่ดี จึงทำให้กลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีรายได้น้อย และไม่มีโอกาสเลื่อนไปทำงานที่มีฝีมือได้ (กองนโยบายและแผนงานเยาวชน 2524 : 41) โดยเฉพาะเด็กเหล่านี้มีทั้งที่ทำงานกับครอบครัว และออกไปรับจ้างเพื่อหาเลี้ยงชีพ จึงทำให้เกิดปัญหาการใช้แรงงานเด็กติดตามมา มีเด็กจำนวนไม่น้อยต้องตกอยู่ในสภาพถูกขูดรีดแรงงานและถูกเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งแม้ว่ากฎหมายจะให้ความคุ้มครอง แต่ก็ไม่สามารถที่จะคุ้มครองได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเด็กบางคนไม่สามารถทำงานสุจริตได้ ก็จะถูกชักจูงไปในทางที่ผิด ทำให้กลายเป็นปัญหาสังคมขึ้นมาอีก ("บทนำ" ไทยรัฐ 11 มกราคม 2529 : 3) จากปัญหาที่กล่าวมานี้ ทำให้การกำหนดมาตรการหรือกิจกรรมเพื่อรองรับประชากรกลุ่มนี้ให้มีโอกาสพัฒนาตัวเองมากขึ้นจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ในด้านคุณภาพของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาเองก็นับเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดของ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งรับผิดชอบด้านการประถมศึกษาโดยตรงเช่นกัน (แจวทอง, "ติดท้ายเรือจ้าง" ไทยรัฐ 29 ก.ย. 29 : 8) เพราะ "เด็กที่จบจากโรงเรียนไปแล้ว อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ หรือมีคะแนนที่ไม่สามารถนำความรู้ที่เรียนจากโรงเรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์" (สมานแสงมะลิ 2525 : 7) และ "ในทศวรรษที่ผ่านมา การประถมศึกษาประสบความสำเร็จในเรื่องการขยายตัวเชิงปริมาณ เพราะแม่แต่ผู้ที่ได้ชื่อว่าจบชั้นประถมศึกษา อ่านออกเขียนได้แล้ว เมื่อนำมาทดสอบความรู้ความเข้าใจกลับพบว่า ระดับความรู้ ความสามารถ ยังไม่บรรลุถึงคุณภาพและมาตรฐานที่น่าพอใจนัก" (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2525 : 52)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาประกอบถึง พัฒนาการของเด็กวัยนี้ ที่เริ่มย่างเข้าสู่ชีวิตวัยรุ่น ซึ่งนับได้ว่าเป็นช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงอันจะมีอิทธิพลต่อการปรับตัวในอนาคตเป็นอย่างมาก การใช้เวลาของเด็กกลุ่มนี้จึงควรได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ เด็กควรได้รับการฝึกฝนเรียนรู้และพัฒนา ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ส่งเสริมต่อพัฒนาการที่ดี มีการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเพื่อการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและเหมาะสม โดยเฉพาะเรามีประชากรกลุ่มนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นกลุ่มที่เต็มไปด้วยพลังทั้งทางกาย การเรียนรู้และความคิด การขาดช่วงพัฒนาการที่ดี ย่อมเป็นสิ่งที่อันตรายและน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะการพัฒนาคนนั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยในช่วงชีวิตหนึ่งๆ ต่างก็มีจุดวิกฤติและจุดเน้น อันเกิดขึ้นได้จากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระ การรับรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะการที่ต้องปรับตัวและการปรับบทบาทนั้น เนื่องมาจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นประสบการณ์ในแต่ละช่วงชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มพพ. : 1 - 3)

อย่างไรก็ตาม นอกจากปัญหาที่ไต่ถามมาแล้ว เด็กที่จบชั้น ป.6 และไม่ได้เรียนต่อ นั้น ยังประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างเมืองกับชนบทอีกด้วย โดยส่วนใหญ่ของเด็กที่ไม่ได้เรียนต่อจะอยู่ในชนบทที่ห่างไกล ทั้งนี้สอดคล้องกับรายงานการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ปี 2520 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในชนบทมีเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้เรียนถึง 11,523,810 คน ขณะที่ในเมืองมีเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้เรียนเพียง 1,169,440 คน (กองแผนงานและเยาวชน 2524 : 37)

นอกจากนี้ การประถมศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งได้กำหนดระดับอายุของผู้เรียนไว้ ระหว่าง 6-11 ปีนั้นกลับก่อให้เกิดปัญหาเรื่องโอกาสและความต่อเนื่องในการเข้ารับการศึกษาหรือบริการด้านการศึกษาในระบบโรงเรียนอีกด้วย เพราะ "บริการของรัฐด้านการศึกษาต่าง ๆ จะให้บริการสำหรับเด็กที่มีอายุ ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เช่น โรงเรียนสารพัดช่างจะรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เข้าไปฝึกอบรมวิชาชีพ ส่วนสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานของกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย จะรับเฉพาะผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ดังนั้น เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กอายุ 12 - 14 ปี จะไม่มีโอกาสได้รับบริการฝึกอบรมด้านวิชาชีพเลย" (กองนโยบายและแผนงานเยาวชน 2525 : 74) ส่วนกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรับผิดชอบต่อประชากรนอกระบบโดยตรงในการจัดบริการด้านการศึกษาเพิ่มเติม ได้กำหนดอายุของผู้ที่มีสิทธิสมัครเข้าเรียนในโครงการต่าง ๆ ไว้ว่าจะต้องมีอายุย่างเข้าปีที่ 15 เป็นต้นไป (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดโรงเรียนผู้ใหญ่ พ.ศ. 2506 อ้างจาก สุนทร สุนันท์ชัย 2523 : 1) ทำให้ประชากรกลุ่มนี้หมดโอกาสเข้ารับบริการทั้งด้านการศึกษาและการศึกษาเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง จึงกลายเป็นปัญหาช่องว่างระหว่างอายุ อันเนื่องมาจากระบบการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกัน อีกปัญหาหนึ่ง

จังหวัดสงขลา เป็นจังหวัดที่มีสังคมเมืองและสังคมชนบทแตกต่างกันอย่างชัดเจน แม้รัฐบาลจะมีความประสงค์ให้จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์กลางการศึกษาทางภาคใต้ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพราะจังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางการคมนาคม ศูนย์กลางการพาณิชย์และธุรกิจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนทั้งในและนอกประเทศ ประชาชนทั้งในและนอกประเทศเข้ามาประกอบอาชีพเป็นส่วนมาก มีถึงร้อยละ 28 ที่กระจัดกระจายอยู่ตามโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดสถานบริการต่างๆ มากมาย เช่น โรงแรมชั้นหนึ่งและชั้นสองมากกว่า 60 แห่ง โรงภาพยนตร์

ชั้นหนึ่งกว่า 10 โรง สถานเริงรมย์ประเภทต่าง ๆ กว่า 50 แห่ง ทำให้เกิดปัญหาสังคม เช่น อาชีพโสเภณี การปล้นฆ่าชิงทรัพย์และปัญหายาเสพติด แต่ส่วนที่เป็นสังคมชนบทนั้น ยังตั้งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลจากเส้นทางคมนาคม และบางท้องถิ่นเป็นเขตพื้นที่ล่อแหลมอันตรายจากกระบวนการโจรก่อการร้าย (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา 2525 : 2 - 201) ส่วนอำเภอสะเตาะ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสงขลาที่มีสภาพเป็นสังคมชนบท เป็นอำเภอชายแดนที่มีบางพื้นที่เป็นเขตล่อแหลม มีอัตราการย้ายถิ่นของประชากรสูง เพราะสภาพภูมิประเทศและลักษณะการทำงาน อาชีพ และมีปัญหาทางด้านการศึกษา อันเนื่องมาจากความสนใจของผู้ปกครองในการให้การสนับสนุน ให้การศึกษาแก่บุตรของตน ยังไม่อยู่ในระดับที่พอใจ [เอกสารบรรยายสรุป สภาพท้องที่อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา พ.ศ. 2527 - 2528 : 14 (อัครสำเนา)]

จากความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัญหาและความต้องการของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือโครงการการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ หรือโครงการการศึกษาสายสามัญในรูปแบบต่าง ๆ ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่อยู่นอกเขตเทศบาล อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา เพื่อนำมาซึ่งข้อมูลในการพิจารณาหาข้อแก้ไขได้ตรงประเด็น และสามารถให้บริการเพิ่มเติมด้านการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มประชากรเป้าหมายได้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของเด็กไม่ได้เรียนต่อที่อยู่นอกเขตเทศบาล อำเภอสะเตาะ จังหวัด สงขลา
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการของเด็กไม่ได้เรียนต่อที่อยู่นอกเขตเทศบาล อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา ที่มีภูมิลำเนาต่างกันตาม เพศ ระยะเวลาที่จบการศึกษา และอาชีพของบิดา

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้ที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 ถึงปีการศึกษา 2528 ที่ไม่ได้เรียนต่อในระบบโรงเรียน หรือโครงการ

การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ หรือโครงการการศึกษาสายสามัญรูปแบบต่าง ๆ ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน จากโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา

2. พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ พื้นที่นอกเขตเทศบาลอำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา

3. ตัวแปรที่จะศึกษา ได้แก่

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ

3.1.1 เพศ

3.1.2 ระยะเวลาที่จบการศึกษาไปแล้ว

3.1.3 อาชีพของบิดา (มารดา) ของกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ตัวแปรตาม คือ ปัญหาและความต้องการของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้เรียนต่อ

4. ในการศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะปัญหาและความต้องการในด้านส่วนตัว ครอบครัว การคบเพื่อน การเข้าสังคม และลักษณะงานที่ทำและรายได้

ข้อตกลงเบื้องต้น

กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยความจริงใจตามสภาพความเป็นจริง เพราะผู้ตอบไม่ต้องระบุชื่อลงในแบบสอบถาม คำตอบที่ได้จึงไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ตอบ เป็นการส่วนตัว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เด็กไม่ได้เรียนต่อ หมายถึง เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 - 2528 และไม่ได้เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือโครงการการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ หรือโครงการการศึกษาสายสามัญรูปแบบอื่น ๆ ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

นอกเขตเทศบาล หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา

ภูมิลัษณ์ หมายถึง เพศ ระยะเวลาที่จบการศึกษาไปแล้ว และอาชีพของบิดาของกลุ่ม
ตัวอย่างประชากร

ระยะเวลาที่จบการศึกษาไปแล้ว หมายถึง ระยะเวลาที่จบการศึกษาไปแล้ว ไม่ถึงปี
(ปีการศึกษา 2528), 1 ปี (ปีการศึกษา 2527) และ 2 ปี (ปีการศึกษา 2526)

อาชีพของบิดา หมายถึง ลักษณะการประกอบอาชีพของบิดา แต่ในกรณีที่ไม่มื่บิดาให้ถือ
ตามอาชีพของมารดาหรือผู้ปกครองเด็ก

ปัญหา หมายถึง ช่องว่างระหว่างความเป็นจริงกับสิ่งที่ควรจะเป็นในด้านส่วนตัว
ครอบครัว การคบเพื่อน การเข้าสังคม และลักษณะงานที่ทำและรายได้

ความต้องการ หมายถึง ความปรารถนาที่จะให้หน่วยงานต่าง ๆ จัดบริการการศึกษา
นอกโรงเรียนเพิ่มเติม ในด้านการพัฒนาตนเอง ครอบครัว การคบเพื่อน การเข้าสังคม และ
ลักษณะงานที่ทำและรายได้

ด้านส่วนตัว หมายถึง สภาพของตัวเด็กเอง ในด้านความมั่นใจในตัวเอง ความ
วิตกกังวล สุขภาพ ทักษะด้านการศึกษา การปฏิบัติตัวเรื่องเพศ การศึกษาต่อ แนวทางในการ
แก้ปัญหาให้กับตนเอง

ด้านครอบครัว หมายถึง สภาพและความสัมพันธ์ในครอบครัวในด้านความเอาใจใส่
และความยุติธรรมของพ่อแม่ ความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องในครอบครัว สภาพความ
เป็นอยู่และการเงินภายในบ้าน

ด้านการคบเพื่อน หมายถึง สภาพและลักษณะความสัมพันธ์กับเพื่อนฝูง ระหว่างเพศ
เดียวกันและต่างเพศกัน การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ กิจกรรม ความเข้าใจและการยอมรับ
ของเพื่อนฝูง

ด้านการเข้าสังคม หมายถึง สภาพในด้านสิทธิหน้าที่พลเมือง ระบบการเมือง การ
ปกครอง ศึกษามารยาท การทำงานกลุ่ม การแสดงออกทั้งด้านคำพูดและการกระทำ การปฏิบัติตัว
กับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกัน มีอายุต่างกัน และความสามารถในการเป็นผู้นำ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริง และองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อปัญหาและความต้องการของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้เรียนต่อ
2. เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงาน^{การศึกษา}การประถมศึกษาแห่งชาติ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ ในการพิจารณาจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน และจัดบริการต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของเด็กในวัยดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
3. เป็นแนวทาง และข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้เรียนต่อ เพื่อนำไปพิจารณาแก้ไขปรับปรุงและส่งเสริม การจัดบริการด้านการศึกษาในระบบโรงเรียนต่าง ๆ
4. เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้รับรู้และตระหนักถึงสภาพที่เด็กจะต้องประสบหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับออกไปแล้ว และเป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาที่เหมาะสมให้กับ เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนที่เด็กจะออกจากโรงเรียน

ศูนย์วิจัยและการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย